28.4.2022

Eduskunnan talousvaliokunnalle

Asia: VNS 1/2022 vp Ajankohtaisselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta

Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt MaRalta lausuntoa otsikkoasiassa. MaRa lausuu asiassa seuraavan.

Hallitus on käsitellyt selonteossaan monipuolisesti Suomen turvallisuusympäristön muutosta. MaRa käsittelee lausunnossaan Venäjän hyökkäyssodan, siitä aiheutuvien pakotteiden ja vastapakotteiden sekä Suomen turvallisuusympäristön muutoksen vaikutuksia matkailu-, ravintola- ja tapahtuma-alaan lyhyellä ja pitkällä aikavälillä.

1. Venäjän hyökkäyssota aiheutti uuden shokin koronarajoitusten pahasti runtelemille toimialoille ja niiden työntekijöille

Lähes kaksi vuotta voimassa olleet enemmän tai vähemmän liiketoimintaa vaikeuttaneet koronarajoitukset vaikuttivat erittäin kielteisesti matkailu-, ravintola- ja tapahtuma-alan yritysten sekä niiden työntekijöiden talouteen. Rajoitukset söivät yritysten pääomat ja ne velkaantuivat pahasti. Siten niiden kyky kestää Venäjän hyökkäyssodasta aiheutuvia negatiivisia vaikutuksia on merkittävästi heikompi kuin niiden toimialojen yritysten, joita koronarajoitukset eivät koskeneet. Rajoitukset vaikuttivat erittäin kielteisesti myös alan työntekijöihin, joista varovastikin arvioiden yli 10 000 henkilöä on siirtynyt muille toimialoille. Rajoitukset ja niistä aiheutuva epävarmuus heikensi merkittävästi myös toimialojen vetovoimaa uravaihtoehtona nuorten piirissä. Työvoimapulasta on muodostunut kasvun ja jopa liiketoiminnan jatkamisen este.

Toimialan yrittäjien ja työntekijöiden taloudellinen ja henkinen kriisinsietokyky on ollut koetuksella lähes kaksi vuotta jatkuneiden koronarajoitusten takia. Voidaan arvioida, että alan yrittäjien ja työntekijöiden taloudellinen ja henkinen kriisinsietokyky on alentunut verrattuna muihin toimialoihin.

2. Venäjän hyökkäyssodan vaikutukset Suomen asemaan matkailumaana

2.1 Venäläiset olivat Suomen suurin ulkomaalainen matkailijaryhmä

Venäläiset asiakkaat olivat ennen koronapandemiaa Suomen tärkein ulkomaalaisten matkailijoiden ryhmä. Venäläiset yöpyivät 820 888 kertaa kaikissa majoitusliikkeissä vuonna

2019. Venäläisten yöpymiset kaikissa majoitusliikkeissä olivat 11,6 prosenttia kaikista ulkomaalaisten yöpymistä. Todettakoon, että ennen Venäjän hyökkäystä Krimille vuonna 2013 venäläiset yöpyivät kaikissa majoitusliikkeissä 1,6 miljoonaa kertaa. Venäläiset toivat matkailuvientituloa Suomeen 632 miljoonaa euroa vuonna 2019. Se oli 19,1 prosenttia kaikista ulkomaalaisten matkailuvientituloista.

Venäläisten matkailu Suomeen tyrehtyi koronapandemia takia. Alan yritykset odottivat venäläisten matkailun Suomeen palautuvan ennalleen muutaman vuoden kuluessa. Venäjän hyökkäyssota muutti tilanteen. **Venäläiset matkailijat ovat kauan poissa Suomesta.**

2.2 Venäjän ylilentokielto

Venäjän ylilentokielto vaikutti erittäin kielteisesti Finnairin Aasian -strategiaan ja sen myötä myös aasialaisten asiakkaiden matkailuun Suomessa. Japanilaiset ja kiinalaiset matkailijat yöpyivät 609 427 kertaa kaikissa majoitusliikkeissä Suomessa vuonna 2019. Heidän osuutensa kaikista ulkomaalaisista yöpymisistä oli 8,6 prosenttia. Japanilaiset ja kiinalaiset toivat matkailuvientituloa Suomeen 366 miljoonaa euroa vuonna 2019. Se oli 11,1 prosenttia kaikista ulkomaalaisten vientituloista.

Koronapandemia ja etenkin ankarat koronarajoitukset Kiinassa ovat vähentäneet japanilaisten ja kiinalaisten matkailijoiden määrää merkittävästi. Alan yritykset odottivat japanilaisten ja kiinalaisten matkailun Suomeen elpyvän ja lähtevän kasvuun muutaman vuoden kuluessa. **Heitä tulee matkailemaan Suomessa myös tulevaisuudessa, mutta merkittävästi vähemmän kuin ilman Venäjän ylilentokieltoa.**

Venäjän ylilentokielto vaikuttaa erittäin kielteisesti myös Finnairiin, joka on Suomen matkailualan elintärkeä strateginen kumppani. Ilman Finnairin hyviä yhteyksiä ulkomaille ja jatkolentoja Suomen sisällä kotimainen matkailuala ei voi kasvattaa vientitoimintaansa. **Valtion tulee huolehtia Finnairin selviämisestä kilpailukykyisenä Venäjän hyökkäyssodan aiheuttamista ongelmista.**

2.3 Ulkomaalaiset matkailijat Suomessa tulevaisuudessa

Venäjän hyökkäyssota on herättänyt ulkomaalaisissa matkanjärjestäjissä ja matkailijoissa kysymyksiä Suomesta turvallisena matkailumaana. Muutos on valtava, koska ennen Venäjän hyökkäyssotaa Suomella oli kiistaton maine erittäin turvallisena matkailumaana. Turvallisuus laajassa merkityksessä oli Suomen ääneen lausumaton valttikortti matkailumarkkinoinnissa ja ulkomaalaisten matkailijoiden houkuttelemisessa Suomeen.

Lyhyellä aikavälillä ja juuri nyt Venäjän hyökkäyssota ei ole vaikuttanut erittäin kielteisesti Euroopasta Suomeen suuntautuvaan matkailuun. Matkailu Euroopasta Suomeen on elpymässä kevään ja kesän kuluessa. Sen sijaan yhdysvaltalaiset matkailijat peruuttivat matkojaan Suomeen menneellä talvikaudella heti Venäjän 24.2.2022 aloittaman hyökkäyssodan jälkeen. Finnair on toisaalta lisännyt reittejä Yhdysvaltoihin, joten mahdollisuudet matkailijoiden määrän kasvuun pidemmällä aikavälillä ovat olemassa.

Venäläisten matkailijoiden poistumista sekä aasialaisten matkailijoiden määrän merkittävää vähentymistä ei ole helppo korvata muualta ulkomailta tulevilla matkailijoilla. Suomella oli Venäjän läheisyydestä aiheutuva kilpailuetu muihin maihin nähden. Suomen

maine matkailumaana Venäjällä, ja erityisesti Pietarissa ja rajan läheisyydessä, oli erinomainen. Suomi hyötyi myös Finnairin Aasian strategiasta. Suomi sai osansa Helsingin lentoaseman kautta muualle Eurooppaan suuntaavista matkailijoista.

Venäläiset, japanilaiset ja kiinalaiset muodostivat yhteensä noin 20 prosenttia ulkomaalaisista yöpymisistä kaikissa majoitusliikkeissä ja 30 prosenttia matkailuvientituloista. Heitä korvaavat matkailijat on houkuteltava erityisesti Euroopasta ja Yhdysvalloista, jotka ovat erittäin kilpailtuja markkinoita ja joilla Suomella ei ole vastaavaa kilpailuetua kuin venäläisten, japanilaisten ja kiinalaisten matkailijoiden suhteen. Päinvastoin Suomi on kaukana, syrjäinen ja vähemmän tunnettu kuin sen kilpailijamaat noilla markkinoilla.

Suomi on ollut kokoaan suurempi tekijä kansainvälisten kongressien järjestäjänä. Kansainväliset kongressiasiakkaat käyttävät paljon rahaa Suomessa. Kun kansainvälinen kongressimatkailu elpyy koronan jälkeen, Suomen tulee panostaa entistä enemmän kansainvälisten kongressien houkuttelemiseen Suomeen uudessa turvallisuusympäristössä.

Valtion tulee panostaa Suomen matkailumaakuvan vahvistamiseen uudessa tilanteessa niin kuluttajien kuin kansainvälisten kongressijärjestäjien parissa. Visit Finlandin rahoitusta tulisi lisätä merkittävästi.

Pitkällä aikavälillä Suomen asema matkailumaana on vaikeasti ennakoitavissa. Jos Venäjä jatkaa hyökkäystään pitkään ja varsinkin sen laajentuessa Suomen asema matkailumaana heikkenee. Suomen asema matkailumaana heikkenee myös Venäjän uhkaillessa Suomea vakavilla seurauksilla Nato-jäsenyyden hakemissa, etenkin jos tästä kirjoitetaan ulkomaiden mediassa näyttävästi. Venäjän Suomeen kohdistamat sotilaalliset toimet lopettaisivat ulkomailta Suomeen suuntautuvan matkailun. Erityisen hankala on aika Nato-jäsenyydestä hakemisen ja sen toteutumisen välillä. **Nato-jäsenyys vahvistaa Suomen asemaa matkailumaana ja investointikohteena nykyisessä turvallisuusympäristössä.**

2.4 Venäjän hyökkäyssodan alueelliset vaikutukset

Venäjän hyökkäyssota vaikuttaa erityisesti itärajamme läheisyydessä oleviin matkailualan yrityksiin. Ne ovat koronapandemian aikana sopeutuneet venäläisten asiakkaiden vähäiseen määrään kotimaisten matkailijoiden lisätessä matkailua kotimaassa. Tilanne voi olla jatkossa vaikeampi, kun suomalaiset voivat matkailla koronapandemian hellittäessä myös ulkomaille. Suomalaiset olivat ennen koronapandemiaa EU:n innokkaimpia ulkomaan matkailijoita.

Venäläisten ja aasialaisten matkailijoiden määrä on merkittävä myös Etelä-Suomessa. Erityisesti pääkaupunkiseutu ja sen hotellit kärsivät koko pandemian ajan ulkomaalaisten matkailijoiden vähäisyydestä. Pääkaupunkiseutu ei saanut osaansa kotimaan matkailun lisääntymisestä vuoden 2020 ja 2021 kesinä. Tätä korostaa vielä se, että pääkaupunkiseudulle on valmistunut ja valmistumassa lukuisia hotelleja. Aasialaiset matkailijat ovat merkittäviä myös Pohjois-Suomen matkailulle ja venäläiset matkailijat erityisesti itärajan lähellä olevissa matkailukeskuksissa.

2.5 Yhteenveto

MaRa toteaa, että

- **Venäjän hyökkäyssodalla on kielteisiä vaikutuksia venäläisten asiakkaiden puuttumisen ja aasialaisten matkailijoiden merkittävän vähenemisen takia.**
- **yhdysvaltalaisia matkailijoita lukuun ottamatta matkojen peruutuksia ja matkailun vähenemistä Suomeen lyhyellä aikavälillä ei ole havaittavissa tällä hetkellä.**
- **venäläiset matkailijat ovat poissa Suomesta pitkään.**
- **aasialaisten matkailijoiden määrä on merkittävästi pienempi kuin ennen koronapandemiaa Venäjän asettaman ylilentokiellon takia.**
- **Suomen valttikortti turvallisena matkailumaana on heikentynyt.**
- **valtion tulee myöntää Visit Finlandille lisärahoitusta Suomen matkailumaakuvan vahvistamiseen uudessa tilanteessa.**
- **Nato-jäsenyys vahvistaa Suomen asemaa matkailumaana nykyisessä turvallisuusympäristössä.**

3. Venäjän hyökkäyssodan vaikutukset kustannuksiin

Jo ennen Venäjän hyökkäyssotaa matkailu-, ravintola- ja tapahtuma-alan yritysten raaka-aine-, kuljetus- ja energiakustannukset kasvoivat. Yleiset kuluttajahinnat nousivat 5,8 prosenttia maaliskuusta 2021 maaliskuuhun 2022. Lämmitykseen liittyvien polttoaineiden hinnat ovat nousseet 114 prosenttia sekä dieselin 55 prosenttia ja sähkön hinta 30 prosenttia maaliskuusta 2021 maaliskuuhun 2022. Venäjän hyökkäyssota kiihdytti kustannusten kasvua. Ravintoloiden elintarvikeraaka-aineiden arvioidaan kallistuvan vähintään 10 prosenttia tämän vuoden aikana.

Matkailu- ja ravintola-alalla on koronapandemiasta huolimatta käynnissä paljon rakentamis- ja korjaushankkeita. Rakentamiskustannusindeksi nousi 9,2 prosenttia helmikuusta 2021 helmikuuhun 2022. Venäjän hyökkäyssota nostaa rakentamiskustannuksia entisestään. Rakentamisessa on ollut ja on tulevaisuudessa yhä enemmän viivästyksiä materiaalipuutteiden takia.

Kustannusten kasvu syö pahasti toimialan yritysten muutenkin heikkoa kannattavuutta. Taloudelliset puskurit ovat olemattomat koronarajoitusten jäljiltä. Inflaation kiihtyminen ja odotettavissa oleva korkojen nouseminen heikentävät kuluttajien ostovoimaa, mikä vaikuttaa osaltaan ei-välttämättömyyspalveluina pidettäviin matkailu-, ravintola- ja tapahtuma-alan yritysten palvelujen kysyntään.

MaRa toteaa, että

- **Venäjän hyökkäyssota nostaa merkittävästi matkailu-, ravintola- ja tapahtuma-alan yritysten kustannuksia ja heikentää alan toipumista koronarajoitusten jäljiltä.**
- **Venäjän hyökkäyssodasta osittain aiheutuva kustannusten ja korkojen nouseminen syövät kuluttajien ostovoimaa, mikä heikentää alan yritysten palvelujen kysyntää.**

4. Venäjän hyökkäyksen vaikutukset työvoiman tarjontaan

Venäjän hyökkäyssota on johtanut pakolaisaaltoon erityisesti Euroopan maihin. Ukrainalaisia on hakenut turvaa myös Suomesta. Tänne on saapunut paljon perheitä ja parhaassa työiässä olevia ukrainalaisia. Heidän tilanteensa on erittäin valitettava.

Suomen tulisi panostaa heidän kotouttamiseensa, mukaan lukien suomen kielen opettaminen. Myös yrityksillä on vastuu kohdella heitä hyvin ja tarjota heille työpaikkoja noudattaen työlainsäädäntöämme ja työehtosopimuksia. Osa ukrainalaisista palaa aikanaan kotimaahansa, mutta osa jää Suomeen pysyvästi. Ukrainalaiset ovat suuri mahdollisuus Suomelle saada pätevää ja koulutettua työvoimaa. He voisivat olla osa myös matkailu-, ravintola- ja tapahtuma-alan yritysten työvoimaongelman ratkaisemista.

MaRa toteaa, että Suomesta turvaa hakeneet ukrainalaiset ovat suuri mahdollisuus saada tänne pysyvästi hyvää työvoimaa. Valtion ja yritysten kannattaa panostaa heidän kotouttamiseensa.

Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry

Jukka Suominen
lakimies